

TÜRÜK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 30, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 22.08.2022

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 31.08.2022

Sayfa / Page: 26-43

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Doç. Dr. Mehmet Korkut ÇEÇEN

İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı
mkorkutc@gmail.com

İMÂM SÜHREVERDÎ'NİN TEFEÜLNÂMESİ VE TERCÜMESİ

Öz

Eski dönemlerden beri insanoglunun ilgisini çeken fallar, toplumların inanç ve değerlerine göre değişiklik gösterir. Uğurlu olma, iyimserlik ve hayra yorma tefeül; uğursuzluk, kötümserlik ve kötüye yorma ise teşeüm olarak adlandırılmıştır. Tefeül ve teşeüm fallarda da geçmektedir. İslamiyet, bir şeyi uğursuz olarak görmeyi yasakladığından fal bakmak da uygun görülmemiştir. Bununla birlikte İslamiyet'te, her işte hayırlı olanı aramak ve tercih etmek esas olduğundan, hayırlı olanı aramaya yönelik tefeüle müsamaha gösterilmiştir. Tefeülün diğer bir anlamı da fal bakmaktır. Kuran falı, peygamber adlarıyla yapılan fallar, kitap falları yaygınlık kazanan fal çeşitlerindedir. Mevlana'nın *Mesnevî'si*, Hâfız'ın *Divan'ı* başta olmak üzere, çeşitli şairlerin divanları tefeül için kullanılmıştır. Hz. Ali, Câfer es-Sâdık, İbnü'l-Arabî ve Sühreverdî gibi manevi bakımdan meşhur olan kimseler adına da fallar düzenlenmiştir. Bu şahsiyetlerin bizzat tefeül metinleri hazırlamaları uzak bir ihtimaldir; ancak manevi otoritelerinden dolayı bu tarz eserler onlara atfedilerek adlandırılmıştır.

Nadir eser kütüphanelerinde nüshaları bulunan tefeülnâmelerden biri de Sühreverdî'ye aittir. Bu eserler, Sühreverdî'ye atfedilen Arapça sözlerden veya Arapça sözler ile birlikte bunların Türkçe tercümelerinden oluşmaktadır. Adı geçen tefeülnâme nüshaları genellikle yazma eserlere derkenar olarak kaydedilmiştir. Buna göre her söz yazma eserin ayrı bir yaprağına yazılmıştır.

Bu çalışma, tespit edilebilen Sühreverdî tefeülnâmelerinden, söz sayısı bakımından en büyük olanı üzerinedir. Çalışmada tefeülnâmenin incelemesi ve çeviriyazısı yapılmıştır. Böylece Klasik Türk Edebiyatında, edebî türlerden tefeülnâmelerin pek bilinmeyen bir çeşidi ve tefeül usulü tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, edebî tür, tefeül, tefeülnâme, Sühreverdî.

THE FORTUNE-TELLING WORK BY IMAM SÜHREVERDİ AND ITS TRANSLATION

Abstract

Fortune-telling has been an attraction for mankind since ancient times and it is shaped on the beliefs and customs of societies. Being fortunate, optimistic, and hopeful has been named as “tefeül” while being unfortunate, pessimistic, and hopeless has been called “teşeüm”. Both are evidenced in fortune-telling. As Islam forbids to view things as bad-omen, fortune telling is not welcome. On the other hand, Islam advices people to look for the good even in evil, therefore “tefeül” is tolerated as it is based on being optimistic. Tefeül also means to tell fortunes. Common types of fortune telling may be categorized as fortune telling from Quran, fortunes based on the names of prophets, and fortune telling from books. The collections (dewans) by various poets such as *Masnavi* by Rumi and *Dewan* were used for fortune telling. People used the works by prominent mystics such as Hazrat Ali, Cafer es-Sadik, İbnü'l-Arabi, and Sühreverdî to tell fortunes. It is a remote possibility that such religious authorities would compose works for fortune telling, therefore others may have attributed their works to them.

There are examples of tefeülname, works for fortune-telling in libraries for rare Works, and one of them is by Sühreverdî. It consists of Arabic sayings only or Arabic sayings with their Turkish translations. The aforementioned fortune-telling work is inscribed on the margins of manuscripts. Each saying is written on one separate manuscript page.

The present work studies the largest fortune-telling work in terms of the number of sayings among those attributed to Sühreverdî. The analysis and translation of the fortune-telling is provided in this study. Tefeülname, a very rare type of fortune-telling in Classical Turkish Literature is therefore presented to literature.

Keywords: Classical Turkish Literature, literary genre, tefeül, fortune-telling, Suhreverdî.

Giriş

Arapça “fe’l” mastarından türeyen “tefe’ül” fal açmak, fal tutmak; hayra yormak, hayrın başlangıcı kabul etmek manalarına gelir (Muallim Nâcî 1978: 261). Tefeülün zıddı olarak kabul edebileceğimiz “şu’m” mastarından gelen “teşe’üm” ise uğursuz saymak, uğursuz kabul etmek; bir

şeyden felaket geleceği kehanetinde bulunmak ve kötümser olmak manalarındadır (Mutçalı 1995: 425). “Tefe’ül” ve “teşe’üm” kelimeleri Arapçanın tarihî dönemlerinde kullanılıyorken sonradan kullanımdan düşmüştür; bugün Arapçada bu iki kelime yerine “tefâ’ül” ve “teşâ’üm” kullanılmaktadır. Türkçede kullanılan tefeül kelimesine çeşitli metinlerde ve eser isimlerinde rastlanılmaktadır. Kelimenin “tefeül etmek” şeklinde kullanımı da vardır. Muallim Nâcî, lügatinde “Kudûmünüzle tefe’ül etdim.” (1978: 262) şeklinde bir cümleyi buna örnek olarak gösterir.

Tefeül ve teşüm İslamiyet öncesinde Araplarda yaygın iken İslam’ın gelmesiyle fal yasaklanmıştır. Bununla birlikte İslam kültüründe, yapılacak işlerin hayırlı, iyi ve güzel olmasının temenni edilmesi yaygın olduğu için hayra yorma ve hayırlı olanı dileme anlayışına uygun olan tefeüle müsamaha gösterilmiştir. Bu bakımdan tefeül, hayra yormak, iyi ve hayırlı olanı aramak için fal açmak anlamını taşır.

Tefeül için çeşitli eserler yazılmıştır. Bu eserler genel olarak tefeülnâme veya falnâme şeklinde adlandırılır. İslam kültüründe çeşitli fal türleri vardır. Bunlar Kuran falları, peygamber adlarına göre düzenlenen fallar ile kura falları şeklinde tasnif edilebilir (Uzun 1995: 142-144). Bunların dışında başta *Kuran* olmak üzere, çeşitli edebî eserler de tefeül için kullanılmıştır. Mevlana’nın *Mesnevi’si* ve *Dîvân-ı Kebîr’i*, Sadî’nin *Gülistân’ı*; Hâfız-ı Şîrâzî, Yunus Emre ve Niyazî-i Mısırî’nin divanları tefeül edilen eserlerdendir. *Fasih Ahmed Dede Divanı* da Mevlevîler arasında tefeül için kullanılan eserler arasındadır (Uzun 1995: 145).

Bazı dinî ve tasavvufî şahıslara atfedilen falnâmeler de mevcuttur. Bu meyanda Hz. Ali, Cafer es-Sâdık, İbnü’l-Arabî ve Sühreverdî’nin falnâmeleri meşhur olmuştur. Mustafa Uzun, sözü edilen şahsiyetlerin falnâme hazırlamalarının uzak bir ihtimal olduğunu; manevi otoritelerinden dolayı, bu tür eserlerin onlara izafe edilmiş olabileceğini belirtmektedir (1995: 142).

Çalışmamızın konusu ise Sühreverdî’ye atfedilen bir tefeülnâmedir. Bu tefeülnâme, bir yazma esere derkenar olarak kaydedilmiştir. Tefeülnâmenin giriş kısmında, eserdeki inci değerindeki sözlerin İmam Sühreverdî’ye ait olduğu söylenmektedir. Kültür tarihimize bakıldığında, Sühreverdî adıyla tanınan birden fazla kişinin olduğu görülmektedir.

Sühreverdî nisbesiyle bilinen kişilerin kısaca tanıtılması çalışmamız açısından yararlı olacaktır: Bunların ilki Ebu’n-Necîb es-Sühreverdî’dir. Doğumu 1097 dolayında olan Ebu’n-Necîb, sûfî, fakih ve muhaddis olarak tanınmıştır. Ahmed el-Gazzâlî’nin müridi olan bu zat, bilahare Abdülkâdir-i Geylânî’nin şeyhi Muhammed ed-Debbâs’a intisap etmiştir. Tasavvuf yolunda uyulması gereken kuralların anlatıldığı *Âdâbü’l-mürîdîn* adlı eseriyle tanınan Ebu’n-Necîb 1168’de vefat etmiştir (Öngören 2010: 35-36). Onunla aynı nisbeyi taşıyan yeğeni Ebû Hafs Şehâbeddîn Ömer es-Sühreverdî ise 1145’te Sühreverd’de doğmuştur. Birçok âlim ve sûfî yetiştiren bir aileye mensup olan Şehâbeddîn es-Sühreverdî, Bağdat’a, amcası Ebu’n-Necîb es-Sühreverdî’nin yanına gitmiş, ondan ve çeşitli âlimlerinden dersler okumuştur. Bir ara kelam ilmine meylettiyse de amcasının arkadaşı Abdülkâdir-i Geylânî’nin tavsiyesiyle bundan vazgeçmiştir. Abdülkâdir-i Geylânî’nin (ö. 1165-66) ve amcası Ebu’n-Necîb es-Sühreverdî’nin (ö. 1168) vefatından sonra bir mürşit aramak gayesiyle Basra’ya gelerek Ebû Muhammed Abdullah el-Basrî’nin sohbetlerine devam etmiştir. Tasavvuf yolunda ilerleyen Şehâbeddîn, Bağdat’ta, amcasının Dicle Nehri kenarındaki tekkesinde ve Makber Mahallesi’nde vaaz ve irşat faaliyetlerinde bulunmuştur. Etkili

konuşmaları sayesinde birçok kişi kendisine intisap etmiş, halife Nâsır Lidînillâh kendi adına yaptırdığı tekkeye onu şeyh tayin etmiştir. Halife, fütüvvet teşkilatının organize edilmesinde onu elçi olarak görevlendirmiştir. Bu vesileyle Malatya’da Necmeddîn-i Dâye ve Konya’da Bahâeddîn Veled ile görüşmüştür. Gençliğinde Abdülkâdir-i Geylânî’den feyz alan Şehâbeddîn, çağdaşları Evhadüddîn-i Kirmânî ve İbnü’l-Arabî ile de görüşmüştür. Müfessir ve muhaddis olan ve birçok eser kaleme alan Şehâbeddîn es-Sühreverdî daha çok *Avârifü’l-Maârif* adlı eseriyle tanınmıştır (Yılmaz 2010: 40-41). 1234’te vefat eden Şehâbeddîn es-Sühreverdî’ye atfedilen Sühreverdîyye tarikatı yaygınlık kazanmış ve çeşitli kollara ayrılarak sonraki devirlerde de devam etmiştir. Şehâbeddîn es-Sühreverdî ile isim benzerliğinden dolayı karıştırılan bir başka kişi vardır ki es-Sühreverdî el-Maktûl olarak tanınmıştır. Asıl adıyla Şehâbeddîn Yahyâ b. Habeş b. Emîrek es-Sühreverdî el-Maktûl 1154’te Sühreverd’de doğmuştur. Felsefe alanında İsrâkîliğin kurucusu olarak bilinen es-Sühreverdî el-Maktûl Haleb’e gelerek Selahaddîn-i Eyyûbî’nin oğlu el-Melikü’z-Zâhir ile dostluk kurmuştur. Halep ulemasıyla fikhî ve felsefî konularda tartışmalar yaşayan Şehâbeddîn Yahyâ es-Sühreverdî, bazı itikadî konularda çeşitli filozofların görüşlerini savunduğundan dolayı ulema ile ters düşmüş; bu yüzden ulema, onu Selahaddîn-i Eyyûbî’ye ve el-Melikü’z-Zâhir’e şikâyet etmiştir. Neticede hakkında ölüm fetvası verilen Şehâbeddîn Yahyâ es-Sühreverdî 1191’de öldürülmüştür. Birçok eseri olan es-Sühreverdî’nin *Kitâbu Heyâkili’n-nûr*’u Anadolu’da da tanınmış, şerh ve çevirileri yapılmıştır (Kutluer 2010: 36-40).

Sühreverdî nisbesiyle tanınan bu üç kişinin eserleri arasında tefeülnâme bulunmamaktadır. Buna göre eserin hangi Sühreverdî’ye ait olduğu, bugünkü bilgilerimize göre kesin olarak söylenemez. Özellikle mutasavvıf Ebû Hafs Şehâbeddîn Ömer es-Sühreverdî ile filozof Şehâbeddîn Yahyâ es-Sühreverdî el-Maktûl’ün çağdaş olması ve isimlerindeki benzerlik, ikisinin birbiriyle karıştırılmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte Ebû Hafs Şehâbeddîn Ömer es-Sühreverdî, Sühreverdîyye tarikatının kurucusu olarak kabul edilmektedir. Bu tarikat Hindistan, kuzey Afrika ve Anadolu gibi geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu durumun Şehâbeddîn Ömer es-Sühreverdî’yi manevi nüfuz bakımından öne çıkaracağı ve ihtiyat kaydıyla tefeülnâmenin ona atfedilen bir eser olabileceği düşünülebilir. Benzer şekilde, ünü geniş bir coğrafyaya yayılmış olan İbnü’l-Arabî’ye atfedilen bir tefeülnâmenin bulunduğu yukarıda ifade edilmişti.

1. Sühreverdî’nin Tefeülnâmesi ve Tercümesi

Çalışmamızın konusu olan tefeülnâme, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 5784’te kayıtlı bir divan mecmuasının kenarında yer almaktadır. İçerisinde Sabrî, Cem’î ve Şehrî’nin divanları bulunan yazma eserde, tefeülnâme için bir başlık yazılmamıştır. Tefeülnâme eserin 1a-63b yapraklarında bulunmaktadır. Yazmanın yaprak numarasına göre 1a’da İmam Sühreverdî ve tefeülnâmesi tanıtılmakta, tefeülden önce yapılacak dualar vb. hakkında bilgiler bulunmaktadır. Eserin 1b-63b arasında, her yaprağın b yüzünün sağ üst köşesinde İmam Sühreverdî’nin Arapça bir sözü ve bunun Türkçeye tercümesi yer almaktadır. Toplam 63 tane olan Sühreverdî’nin sözleri siyah mürekkeple nesih hatlı olarak kaydedilmiştir. Her sözün altında bulunan tercüme ise kırmızı mürekkeple ve yine nesih hatlı olarak yazılmıştır. Her yaprakta bir tek söz ve tercümenin bulunması, Sühreverdî’ye atfedilen sözlerden bir tefeülnâme oluşturulduğunu göstermektedir. Buna göre tefeül etmek isteyen kişi, kitabın yapraklarından birini rastgele açacak ve burada karşısına bir tefeül sözü çıkacaktır.

Çalışmada esas aldığımız yazma eser üzerinde, tefeülnâme eser adı olarak geçmemektedir. Tefeülnâmenin giriş kısmında (1a), yazar adı İmâm Sühreverdî olarak geçtiğinden çalışmamızın başlığı da “İmâm Sühreverdî’nin Tefeülnâmesi” olarak belirlenmiştir.

Çeşitli nadir eser kütüphanelerinde, Sühreverdî’ye atfedilen tefeülnâmenin bazı nüshalarına rastlanılmaktadır. Bunların bir kısmı sadece Arapça tefeül sözlerinden diğer kısmı ise tefeül sözleri ve tercümelerinden oluşmaktadır.

Bunların ilki, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 3966’da *Mecmua-i Devâvîn* adıyla kayıtlı yazma eserin 3b-65a yaprakları arasında yer almaktadır. 3b’deki girişte Sühreverdî’nin ruhu için bir Fatiha okunması istendikten sonra niyet edilerek tefeüle başvurulması tavsiye edilmekte ve Sunullah Efendi’nin çoğu zaman bu şekilde tefeül ettiği dile getirilmektedir. Burada eser “*Fâl-i mübârek-i Şeyh Sühreverdî*” şeklinde geçmekte ve eserin 4a-65a yapraklarının a yüzünde 62 tefeül sözü bulunmaktadır. Sözlerin tercümelere yapılmamıştır.

“*Tefeülnâme-i Şeyh Şehâbeddîn-i Sühreverdî Rahmetu’llâhi Te’âlâ ‘Aleyhi*” başlığını taşıyan diğer eser ise Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 8175/2’de kayıtlıdır. Tefeül metni 9b-10b yaprakları arasında yer alan eserde Sühreverdî’nin Arapça sözleri, başlarına numara verilerek toplu bir şekilde sıralanmıştır. Buna göre eserde 59 söz bulunmaktadır. Tefeülnâmede sadece Arapça sözler yer almakta, bunların tercümelere bulunmamaktadır.

Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 234’te kayıtlı bir mecmuada Sühreverdî’ye ait tefeülnâme bulunmaktadır. Mecmua baştan eksik olup 25b’den başlamakta ve 117b’de bitmektedir. Tefeülnâme, yaprak numaralarında atlamalar olan (79a’dan sonra 82a geliyor.) mecmuanın 88b-117b arasındaki yapraklarının a yüzünde yer almaktadır. Eser 88b’de “*Tefâ’ül-nâme Budur ki*” başlığı altında bir bilgilendirmeye başlayıp ilki 89a’da verilen tefeül sözleriyle devam etmektedir. Metnin giriş kısmındaki açıklamalarda, bu tefeül metninin merhum Sunullah Efendi’nin çoğu kitabında var olduğu ve kendisinin bu tefeüle müracaat ettiği yazılıdır (88b). Her sözün tercümesinin de verildiği tefeülnâmede 29 söz bulunmaktadır. Bu eserin içinde yer aldığı mecmuayla ilgili bir çalışma yapılmıştır (Çukurlu 2022: 321-342).

Sühreverdî tefeülnâmesinin eski harfli bir baskısı yapılmıştır. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Kitapları 3257 numarada “*Tefeülnâme-i İmâm-ı Sühreverdî Kuddise Sırruhu*” şeklinde kayıtlı eser 1330/1912 tarihinde yayımlanmıştır. 79 sayfadan oluşan bu eserde Sühreverdî’nin Arapça sözleri ve bunların tercümelere bulunmaktadır. Eseri yayıma hazırlayan ve Arapça sözleri tercüme eden Ebû Rıdvân Sâdık Vicdânî’dir (d.1866-ö.1939). Sâdık Vicdânî, Arapça tefeülnâmenin bir arkadaşının getirdiği yazma eserde yer aldığını, beğendiği bu sözleri kısa sürede tercüme ederek yayıma hazırladığını söylemektedir (1330: 6-7). Mütercim eserini, bir sayfada tefeül sözü ve tercümesi ile takip eden sayfada biyografik bilgiler olacak şekilde hazırlamıştır. Biyografiler için ayrılan sayfalarda önce Sühreverdî hakkında bilgi verilmiş, sonra sırasıyla Ebû’n-Necîb es-Sühreverdî ve onun yeğeni Ebû Hafs Şehâbeddîn es-Sühreverdî tanıtılmıştır. Sadık Vicdânî, tefeül metninin Ebu’n-Necîb es-Sühreverdî’ye ait olduğunu dile getirmektedir (1330: 37). Eserdeki tefeül sözlerinin sayısı 34’tür. Sadık Vicdânî, Sühreverdî’ye atfedilen sözleri, günümüz Türkçesine yakın bir dil ile tercüme etmiştir. Eser hakkında bir çalışma yapılmıştır (Aslan, 2021: 217-240).

Tespit edebildiğimiz ikisi tercümesiz ve üçü tercümeli olan Sühreverdî'ye ait tefeülânâmelerdeki Arapça sözlerin sayısı birbirinden farklıdır. Bu eserlerde, bazı Arapça sözler hiçbir değişiklik olmadan aynen kullanılmışken bazı sözlerdeki kelimelerde farklılıklar görülmektedir. Bunun yanı sıra kelime bazında eksiklik veya eklentiler de vardır. Dolayısıyla Sühreverdî'ye atfedilen tefeülânâmelerdeki sözler çeşitlilik göstermektedir. Esere ait yeni nüshaların ortaya çıkarılmasıyla bu konuda tenkitli bir çalışma yapılabilir.

2. Tefeülânâmenin İncelenmesi

Tefeülânâmede Arapça 63 tefeül sözü ve bunların Türkçeye tercümesi bulunmaktadır. Yazma eser üzerinde, Arapça sözleri tefeül için kimin yazdığı ve tercümenin kimin tarafından yapıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Eserin giriş kısmında (1a) İmâm Sühreverdî'nin sözleriyle tefeül için öncelikle niyet edip salavat getirdikten sonra okunacak Fatîha'nın Sühreverdî'nin ruhuna bağışlanması tavsiye ediliyor. Okunacak salavat metinde verilmiştir. Tefeülânâme genel olarak İslami bir anlayış içerisinde, iyiliği tavsiye eden ve kötülükten sakındıran sözlerden oluşmaktadır. Yapılacak işlerde kişinin Allah'a sığınması, onun rızasını kazanmaya çalışması tavsiye edilmektedir. Sabır, tevekkül ve istişare tavsiye edilenler arasındadır. Bazı sözlerde, hayırlı işlerde acele edilmesi söylenirken bazılarında ise acele edilmeden sabırla beklenilmesi istenmektedir. Tefeülânâmede yer alan birkaç sözde ise niyetlenen işin yapılmamasının daha doğru olacağı ve hâlihazırda gidilen yolun terkedilmesi öğütlenmektedir.

Sühreverdî'ye atfedilen sözler, mütercim tarafından rahat ve serbest bir üslupla tercüme edilmiştir. Arapça sözlerdeki kimi kelimelerin, tercümelerde değiştirilmeden aynen kullanıldığı veya aynı kelimenin farklı bir müştakıyla ya da yakın anlamlısıyla karşılandığı görülmektedir. Kullanılan Türkçe kelimeler arasında Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde geçen “ıssı (sahip), kaçan (ne zaman ki), yegrek (daha iyi, üstün), san- (iste-)” vb. kelimelerin kullanımı mütercimin yaşadığı dönemin Türkçesi hakkında bazı ipuçları vermektedir. Mütercimin eski Türkçe kelimelere yer vermesi ve tefeülânâmenin bulunduğu yazma eser içerisinde Sabrî, Cem'î, Şehrî gibi on yedinci yüzyıl şairlerinin divanlarının yer alması, tefeülânâmenin de bu yüzyılda yazıldığını düşündürmektedir. Bununla birlikte tercümelerdeki bazı kelimelerin imlasında fonetik bakımdan günümüz Türkçesiyle yakınlıklar bulunması, eserin on yedinci yüzyıldan sonraki bir zamanda yazılmış olabileceğini de akla getirmektedir. Özellikle metinde çok geçen “-dir” ekinin ünlüsünün çoğu yerde esre harekesiyle verilmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Bununla birlikte durmak fiilinin metin içinde “dur-” (12b, 19b) ve “tur-” (28b, 39b, 45b) kullanımlarının bulunmasına binaen, tercümenin fonetik ve imla bakımından geçiş dönemi özellikleri gösterdiği söylenebilir. Yazma eserde yazım veya istinsah tarihi belirtilmediğinden, tefeülânâmenin yazım tarihi hakkında kesin bir şey söylenemiyor.

Metindeki bazı Arapça sözlerde, dilbilgisi kurallarına aykırı düşen yazımlar vardır. Dikkatsizlik veya bilgi eksikliğinden kaynaklandığını düşündüğümüz söz konusu yanlışlıklar, çeviriyazısı yapılan metin üzerinde düzeltilmiş ve dipnotta gerekli bilgiler verilmiştir.

3. Tefeülânâmenin Çeviriyazısı

3.1. Çeviriyazıda İzlenen Yöntem

Bu çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü 5784 numarada kayıtlı *Mecmua-i Devâvîn*'in 1a-63b yapraklarında yer alan, Sühreverdî'ye atfedilen tefeülnâmenin çeviriyazısı yapılmıştır. Tefeülnâmenin çeviriyazısında izlenen yöntem şu şekildedir: Çalışma, tefeülnâmenin çeviriyazılı metni ve tıpkıbasımının birlikte bulunacağı bir tablo şeklinde düzenlenmiştir. Tablonun ilk sütunu tefeül sözünün bulunduğu yaprak numarasını, ikinci sütunu Arapça tefeül sözü ve tercümesinin tıpkıbasımını ve üçüncü sütunu ise Arapça söz ve tercümenin çeviriyazısını göstermektedir.

Arapça sözlerin çeviriyazısında, Süleyman Çaldak'ın "Türkçe Metin Neşirlerinde Arapça İbarelerin Aktarımına Dair" başlıklı çalışması (2017: 106-130), tercümelemlerin çeviriyazısında ise İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı çalışması (1993: 51-90) esas alınmıştır.

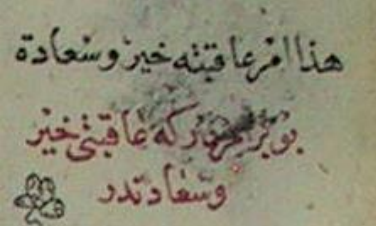
Metindeki Arapça sözlerde dikkatsizlikten kaynaklanan istinsah hataları ile bilgi eksikliğinden kaynaklanan yazım ve hareke yanlışları bulunmaktadır. Bu durum çalışma sırasında fark edilince tefeülnâmenin İstanbul Üniversitesi ve Millî Kütüphane nüshaları incelenmiş ve genel bir muhteva karşılaştırması yapılmış; neticede Arapça tefeül sözlerinden oluşan ve tercümesi bulunmayan bu iki nüshanın, kelimelerin doğru yazımı bakımından daha sağlam olduğu tespit edilmiştir. Tefeülnâmenin çeviriyazısını doğru ve sağlıklı bir şekilde ortaya koyabilmek için, çalışmada kullandığımız Süleymaniye Kütüphanesi nüshası ile tefeülnâmenin İstanbul Üniversitesi ve Millî Kütüphane nüshaları gerektiğinde karşılaştırılmıştır. Problemler yerlerin çözüme kavuşturulması için icap ettiğinde İstanbul Üniversitesi ve Millî Kütüphane nüshalarındaki kelime veya unsurlar tercih edilerek bunlar çeviriyazılı metne alınmış, ilgili açıklamalar dipnotta yapılmıştır.

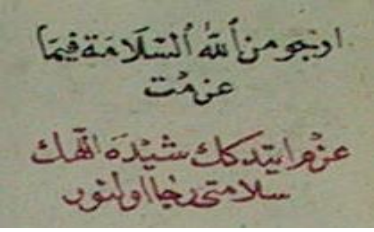
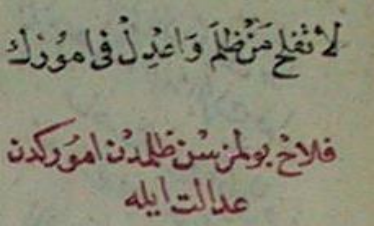
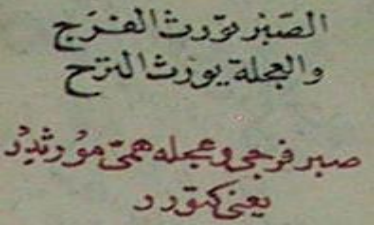
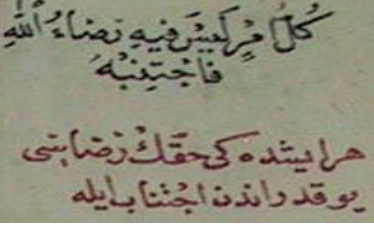
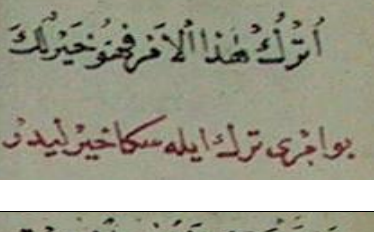
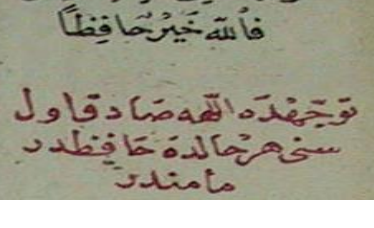
Metnin hareke kullanılan yerlerinde bildirme ekleri ses uyumuna uygun olacak şekilde harekelendirildiğinden, çeviriyazıda harekesiz yerleri de aynı şekilde ses uyumuna uygun olarak göstermeyi tercih ettik.

3.2. İmâm Sühreverdî'nin Tefeülnâmesi ve Tercümesi

[1a] Her varakda vâkı' olan kelimât-ı dürrer-bâr İmâm Sühreverdî Hazretleriniñ Raḥmetu'llâhi 'aleyhi evvelâ tefe'ül murâd iden kimesneler gerekdir kim niyyet idüp ba' dehu üç kerre şalavât-ı şerîfe getürüp ve bir kerre Fâtiḥa-i şerîfe kıra'at idüp şevâbın müşârün ileyhi İmâm Sühreverdî Hazretleriniñ rûḥuña hediye idüp işbu evrâkı keşf ide. Oḡunacak şalavât budur.

Allâhümme şalli 'alâ-Seyyidinâ Muḥammedin 'abdike ve nebiiyike ve rasûlike'n-nebiyyi'l-ümmiyyi ve 'alâ-âlihi ve şaḡbihi ve sellim küllemâ zekerake'z-zâkirün ve ḡafele 'an-zikrike'l-ḡâfilün. Temmet.

1b		Hazā emrun 'āqibetuhu ḡayrun ve sa' ādetun
		Bu bir emrdir ki 'āqibeti ḡayr ve sa' ādetdir

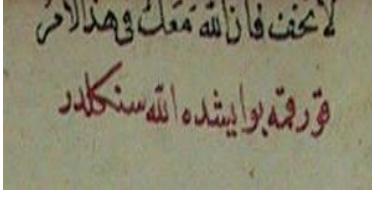
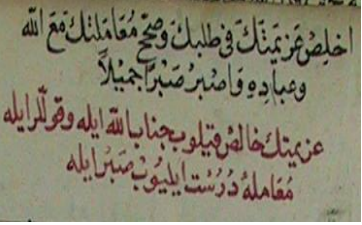
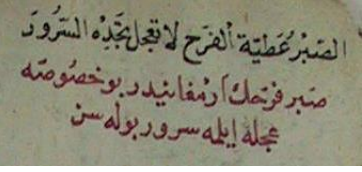
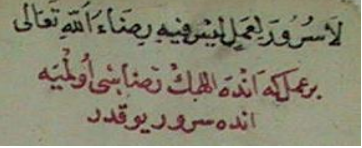
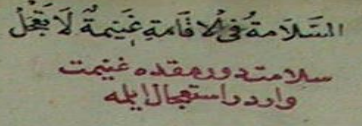
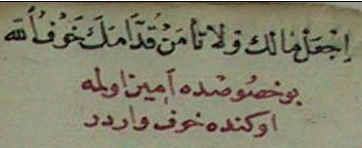
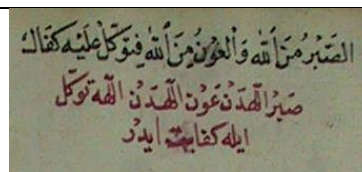
2b		Ercü mina'llāhi's-selāmete fī-mā-‘azemte
		‘Azm itdügüñ şeyde Allāhuñ selāmeti ricā olunur
3b		Lā-tuflīhu min-zulmin ¹ va'‘dil fī-umūrike
		Felāh bulmazsın zulmden umūruñdan ‘ādālet eyle
4b		eş-Şabru yūrişu'l-ferece ² ve'l-‘aceletu tūrişu't-teraḥa ³
		Şabr fereci ve ‘acele hemmi mūrişdir ya‘nī getürür
5b		Kullu emrin leyse-fīhi rızā'u'llāhi fe'ctenibhu
		Her işde ki Hakkuñ rızası yoğdur andan ictināb eyle
6b		Utruk hāze'l-emre fe-huve ḥayrun leke
		Bu emri terk eyle saña ḥayrlıdır
7b		İzā-teveccehte ila'llāhi bi'ş-şidki fa'llāhu ḥayrun ḥāfiẓan
		Tevecühde Allāha şādık ol seni her ḥâlde ḥāfiẓdır me'mendir

¹ Yazmada “men zaleme (zulüm eden, kim zulüm ederse)” şeklinde harekelenen bu ifade, üçüncü şahsa yönelik olduğundan cümle başındaki ikinci şahıs için söylenen “Lā-tuflīhu (felah bulmazsın)” ile uyuşmamaktadır. Bu nedenle Arapça ilk cümle, tercümedeki “Felāh bulmazsın zulmden” ifadesine uygun düşecek şekilde “Lā-tuflīhu min-zulmin” olarak okunmuştur. Yazmada, bu sözde yanlış harekeleme yapılmıştır.

² Yazmada “tūrişu'l-ferece”.

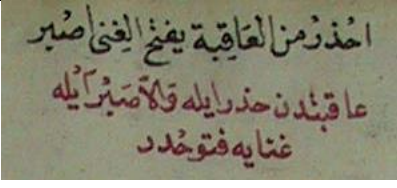
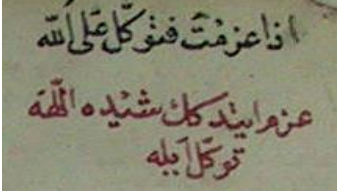
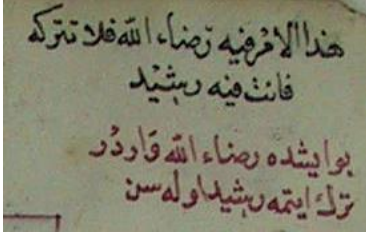
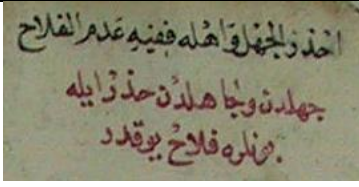
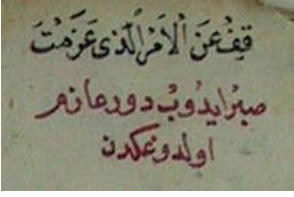
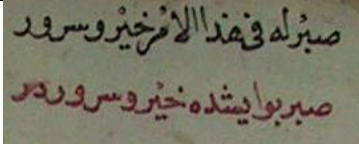
³ Yazmada “yūrişu't-teraḥa”.

8b		Lā-tehaf fe-inna'llāhe ma'ake fī-hāze'l-emri
		Çorçma bu işde Allāh senüñledir
9b		Ehliş 'azīmeteke fī-ṭalebike ve şahhiḥ mu'āmeleteke ma'a'llāhi ve 'ibādihi va'sbır şabran cemilen
		'Azīmetüñ hāliş kılıp cenāb-ı Allāh ile ve kullar ile mu'āmele-i dürüst eyleyüp şabr eyle
10b		eş-Şabru 'aṭiyyetu'l-ferāḥi lā-ta'cel tecidhu's-surūra ⁴
		Şabr feraḥuñ armağanıdır bu ḥuşūşa 'acele eyleme sürür bulasın
11b		Lā-surūra li-'amelin leyse-fīhi rızā'u'llāhi te'ālā
		Bir 'amel ki anda Allāhuñ rızāsı olmaya anda sürür yoçdur
12b		es-Selāmetu fī'l-iḳāmeti ḡanīmetun lā-ta'cel
		Selāmet durmaçda ḡanīmet vardır isti'cāl eyleme
13b		İc'al mā-leke ⁵ ve lā-te'men ḳuddāmeke ḥavfu'llāhi
		Bu ḥuşūşda emīn olma öñünde ḥavf vardır
14b		eş-Şabru mina'llāhi ve'l-avnu mina'llāhi fe-tevekkel 'aleyhi kefāke
		Şabr Allāhdan 'avn Allāhdan Allāha tevekkül eyle kifāyet ider

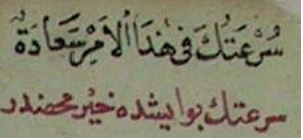
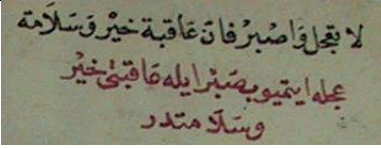
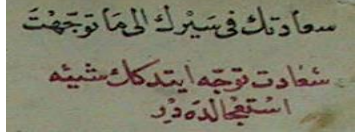
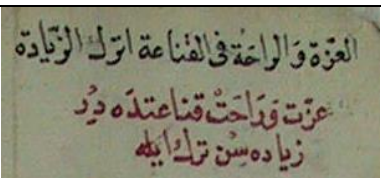
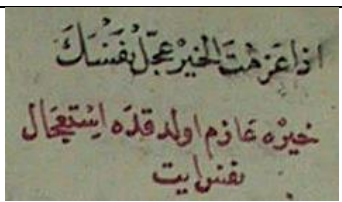
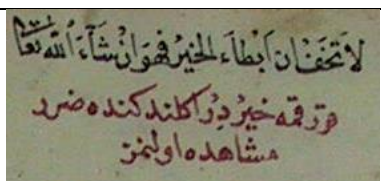
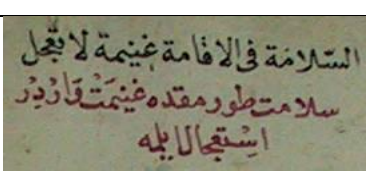
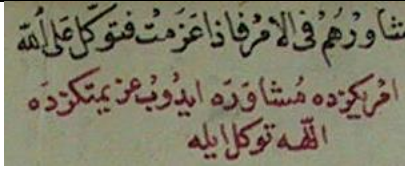
⁴ Tefeülnâmenin İstanbul Üniversitesi nüshasında bu söz “eş-Şabru maṭiyyetu'l-ferāḥi lā-ta'cel tecidi's-surūra” şeklinde (55a). Bu söz “Sabır ferahın bineğidir, acele etme, mutluluk bulasın.” şeklinde tercüme edilebilir. Çeviriyazısını yaptığımız nüshada ise bu söz hatalı olarak “eş-Şabru 'aṭiyyetu'l-ferāḥi lā-ta'cel tecidhu's-surūra” şeklinde yazılmış. Birinci hata müstensihin “maṭiyye (binek; vesile)” kelimesini “'aṭiyye (armağan)” olarak yanlış yazmasından ve tercümeyle de bu kelimeye göre yapmasından kaynaklanıyor. Tercümede “Şabr feraḥuñ armağanıdır” denilmiş. Burada bir mantık hatası söz konusu. Doğrusu “ferah sabrın armağanıdır” olmalı, yani feraha sabır ile ulaşılacağı ifade edilmeliydi. Cümle, “el-Feraḥu 'aṭiyyetu's-şabri lā-ta'cel tecid fīhi's-surūra” şeklinde düzeltilebilir. Cümledeki ikinci hata ise “tecidhu's-surūra” ifadesindeki “hu” zamirinin gereksiz kullanımıdır ki tercümede karşılığı yoktur. Söz konusu ifade “tecid es-surūra” şeklinde yazılmıyordu. Buradan, mütercimim Arapça dilbilgisi bakımından bazı eksikleri olduğu anlaşılıyor.

⁵ “İc'al mā-leke” ifadesinin anlamı tercümede bulunmamaktadır.

15b		İhzar mine'l-‘ākıbeti yeftaḥu'l-ğınā işbur ⁶ ‘Ākıbetden ḥazer eyle ve illā şabr eyle ğınāya fütūḥdur
16b		İzā-‘azemte fe-tevekkel ‘ala’llāhi ‘Azm itdügüñ şeyde Allāha tevekkül eyle
17b		Hāze'l-emru fihi rızā'u'llāhi fe-lā-tetrükhu fe-ente fihi reşīdun Bu işde rızā'u'llāh vardır terk itme reşīd olasın
18b		İhzeri'l-cehle ve ehlehu fe-fihi ‘ademu'l-felāḥi Cehlden ve cāhilden ḥazer eyle bunlara felāḥ yokdur
19b		Ḳıf ‘ani'l-emri'lleżī ‘azemte Şabr idüp dur ‘āzim olduĝuñdan
20b		Leyse-fī-te’ḥīrike ḥayrun fe-inne'l-ḥayra ta‘cīluhu Ḥayr te’ḥīrde degül ta‘cīlde dir
21b		Şabrun lehu fī-hāze'l-emri ḥayrun ve surūrun ⁷ Şabr bu işde ḥayr ve sūrūrdur

⁶ Cümlelerin “İhzar mine'l-‘ākıbeti va’şbir yeftaḥi’s-şabru'l-ğınā” şeklinde olması Arapça cümle yapısı ve tercüme açısından daha uygundur.

⁷ “Şabrun” kelimesinin marife olarak “eş-Şabru” kullanımı daha uygundur. Cümle, tefeülâmenin İstanbul Üniversitesi nüshasında “eş-Şabru leke fī-hāze'l-emri ḥayrun ve surūrun” (18a) şeklinde geçmektedir. Arapça cümledeki “lehu (ona, onun için)”nun tercümede karşılığı yoktur. Millî Kütüphane nüshasında cümle, tercümeğe uygun olarak “Şabrun fī-hāze'l-emri ḥayrun ve surūrun” (10a) şeklinde geçmektedir.

22b ⁸		Sur' atuke fi-hāze'l-emri sa' ādetun Sür' atüñ bu işde hayr-ı mañzır
23b		Lā-ta' cel va'sbir fe-inne-' āqıbetehu ⁹ hayrun ve selāmetun ' Acele itmeyüp şabr eyle ' āqıbeti hayr ve selāmetdir
24b		Sa' ādetuke fi-seyrike ilā-mā-teveccchte Sa' ādet teveccüh itdügün şey'e isti' cāldedir
25b		el- 'İzzetu ve'r-rāhatu fi'l-kanā' ati utruku'z-ziyādete ' İzzet ve rāhat kanā' atdedir ziyādesin terk eyle
26b		İzā-' azemte'l-hayra ' accil nefseke Hayra ' āzim olduğda isti' cāl-i nefis it
27b		Lā-tehaf in-ebtā'e'l-hayru fe-huve in-şā'a'llāhu te' ālā ¹⁰ Korqma hayrdır eglendigünde zarar müşāhede olunmaz ¹¹
28b		es-Selāmetu fi'l-iqāmeti ğanīmetun lā-ta' cel Selāmet turmağda ğanīmet vardır isti' cāl eyleme
29b		Ve şāvırhum fi'l-emri fe-izā-' azemte fe-tevekkel ' ala'llāhi ¹² Emriñüzde müşāvere idüp ' azīmetüñüzde Allāha tevekkül eyle

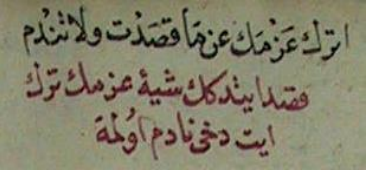
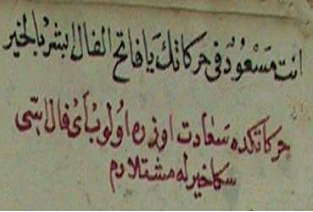
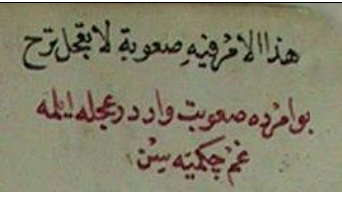
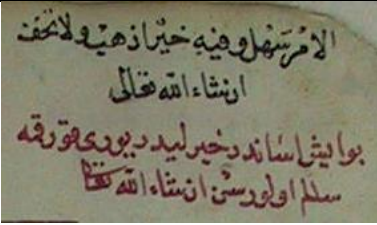
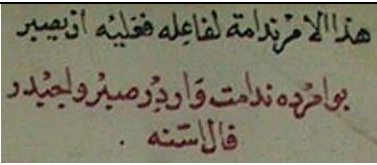
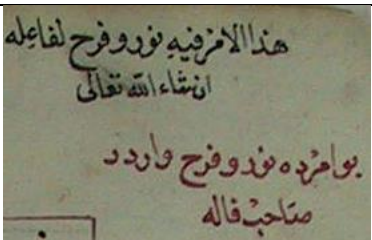
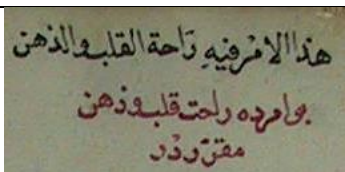
⁸ Yazmada art arda iki kere 21 yazılmış.

⁹ Yazmada zamir eksik olarak “āqıbete” olarak yazılmışken, çeviriyazıya “āqıbetehu” şeklinde alınmıştır. Eserin İstanbul Üniversitesi nüshasında da kelime zamir bitişmiş halde “āqıbetehu” şeklinde geçmektedir (20a).

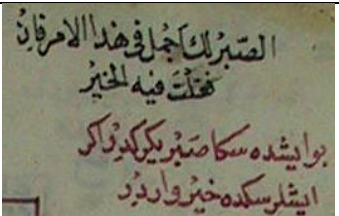
¹⁰ Burada “kādımun” veya “ātin” gibi “gelecek” anlamında hafzedilmiş bir haber vardır.

¹¹ “zarar müşāhede olunmaz” ifadesi Arapça metinde bulunmamaktadır. Mütercimim cümleye uygun bir ek yaptığı anlaşılıyor.

¹² Âl-i İmrân Sûresi 159. ayetten alınmıştır.

30b		Utruk ‘azmeke ‘an-mā-qaşadte ve lā-tendem Kaşad itdügün şey’e ‘azmün terk it daği nādim olma
31b		Ente mes‘ūdun fī-ḥarekātike yā fātiḥa’l-fāli ebşir bi’l-ḥayri Ḥarekātuñda sa‘ādet üzre olup ey fāl issi saña ḥayrila muştularum
32b		Hāze’l-emru fīhi şu‘ūbetun lā-ta‘cel tetraḥ ¹³ Bu emrde şu‘ūbet vardır ‘acele eyleme ğam çekmeyesin
33b		el-Emru sehlun ve fīhi ḥayrun izheb ve lā-teḥaf in-şā’a’llāhu te‘ālā Bu iş āsāndır ḥayrlıdır yüri qorqma selām olursun in-şā’a’llāhu te‘ālā
34b		Hāze’l-emru nedāmetun li-fā‘ilihi fe-‘aleyhi en-yaşbira Bu emrde nedāmet vardır şabr vācibdir fāl issine
35b		Hāze’l-emru fīhi nūrun ve feraḥun li-fā‘ilihi in-şā’a’llāhu te‘ālā Bu emrde nūr ve feraḥ vardır şāḥib-fāla
36b		Hāze’l-emru fīhi rāḥatu’l-ḳalbi ve’z-zihni Bu emrde rāḥat-ı ḳalb ve zihn muḳarrerdir

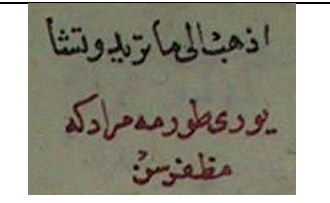
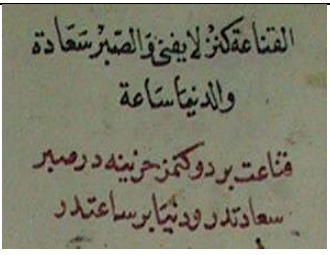
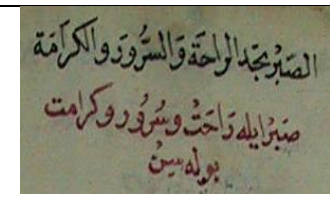
¹³ Yazmada “terah” yanlış yazılmış olmalıdır. “lā-ta‘cel” ile uyumlu olması ve anlamın doğru bir şekilde verilmesi için çeviriyaziya “tetrah” olarak alınmıştır.

37b		<p>‘Ākıbetuke maḥmūdetun fi’l-verā tebḳā mine’l-ḥayri</p> <p>Beyne’l-enām ‘ākıbetūñ güzeldir ümıddir ki ḥayrla bāḳī olasun</p>
38b		<p>el-Feraḥu ḳarībun yekūnu in-şā’a’llāhu te‘ālā</p> <p>Feraḥ yakında ḥāşıl olur in-şā’a’llāhu te‘ālā</p>
39b		<p>Men tevekkele ‘ala’llāhi kefā¹⁴ izheb mā-ḳaşadte</p> <p>Tevekkül Allāha kifāyet ider yüri maḳşūduna ṭurma</p>
40b		<p>eş-Şabru leke ecmelu fî-hāze’l-emri fe-in-fe‘alte fîhi’l-ḥayru¹⁵</p> <p>Bu işde saña şabr yegrekdir eger işlerseñ de ḥayr vardır</p>
41b		<p>Lā-ya‘tike¹⁶ fî-mā tuşidu fe-inne-fîhi leke ḥayran cezīlen</p> <p>Murāduñda te’ḥīr itme bu işde saña ḥayr-ı cezīl vardır</p>
42b		<p>Ceddid niyyeteke fi’l-ḥayri va’ḳna‘ bi-ḳısmeti’llāhi te‘ālā</p> <p>Dā’im ḥayr eyle niyyetüñi Allāhuñ ḳısmetine ḳanā‘at eyle</p>
43b		<p>Lā-tağayyar ve taraḥ mekāneke ve ente bi-ḥayrin mina’llāhi te‘ālā</p> <p>Ġam üzre olup tebdil-i mekān itme müeyyed min-‘indi’llāh olasın</p>

¹⁴ Doğrusu “kefāhu” olmalı.

¹⁵ Şartın cevabı olduğu için “fe-fîhi’l-ḥayru” olmalı, Millî Kütüphane nüshasında da bu şekilde geçmektedir (10a).

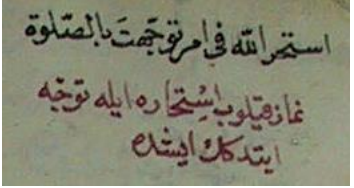
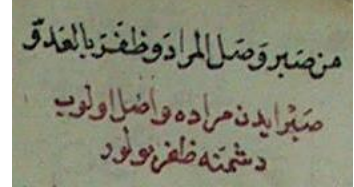
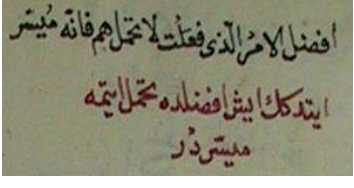
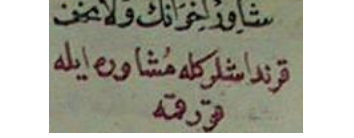
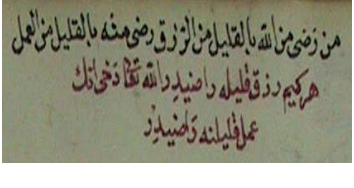
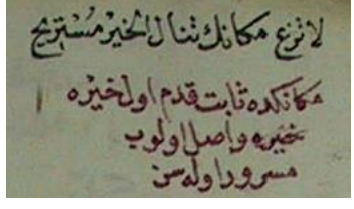
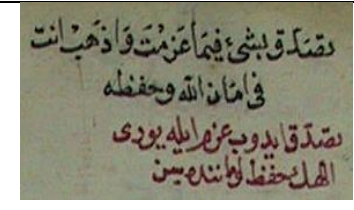
¹⁶ “Lā-ya‘tike” ifadesinde bir yanlışlık var, zira bu söz “te’ḥīr etme” şeklinde tercüme edilmiş. “Lā-ya‘tike” ifadesinde tehir etmeyle ilgili bir anlam çıkmıyor. Tefeülnamein İstanbul Üniversitesi nüshasında bu söz “Lā-yuğñike fî-mā-tuşidu fe-inne-fîhi ḥayr cezīl” şeklindedir (27a).

44b		Sa'âdetuke fî-ihtimâli iz-iḥvâneke ¹⁷
		Sa'âdet ister iseñ kendüñe şandugũ Müslim arındaşlaruña şan
45b		İzheb ilā-mā-turīdu ve teşā'u
		Yüri urma murāduña muzañfersün
46b		el-anā' atu kenzun lā-yefnā ve'ş-şabru sa'âdetun ve'd-dunyā sā'atun
		anā'at bir dükenmez azinedir şabr sa'âdetdir ve dünyā bir sā'atdir
47b		İzā-'azemte lā-teḫaf min-mekrūhin
		'Azmiñde orkma mekrūhātđan
48b		İzā-sāferte fa'llāhu ḫayrun ḫāfiẓan ve huve Erḫamu'r-rāḫimīn ¹⁸
		açan sefer eyleseñ Allāh te'ālā ḫayr ḫāfiẓdır ve Erḫamu'r-rāḫimīndir
49b		İşbir ¹⁹ tecidu'r-rāḫate ve's-surūra ve'l-kerāmete
		Şabr eyle rāḫat ve sürür ve kerāmet bulasın

¹⁷ “Sa'âdetuke fî-ihtimâli iz-iḥvâneke” sözünün tercümesi “Sa'âdet ister iseñ kendüñe şandugũ Müslim arındaşlaruña şan” şeklinde verilmiş, ancak Arapça cümlede eksikler olduğu anlaşılıyor. Bu haliyle Arapça cümle ile tercüme uyumlu değil.

¹⁸ Sözün “fa'llāhu ḫayrun ḫāfiẓan ve huve Erḫamu'r-rāḫimīn” kısmı, Yûsuf Süresi 64. ayetten alınmıştır.

¹⁹ Yazmadaki “eş-Şabru” kelimesi, İstanbul Üniversitesi nüshası (34a) ve Millî Kütüphane nüshasında (10b) “İşbir (Sabret)” şeklinde geçmektedir. Bu kelime tercümede, emir fiilinin anlamına uygun bir şekilde “Şabr eyle” olarak geçtiğinden, kelimenin doğrusunun “İşbir” olduğu, müstensihnin kelimenin yazımında ve harekelenesinde yanlışlık yaptığı anlaşılıyor. Bu nedenle kelime, çeviri yazıda “İşbir” olarak düzeltildi.

50b		<p>İsteħiri'llāhe²⁰ fī-emrin teveccchte bi's-şalāt</p> <p>Namāz kı lup istiħāre²¹ eyle teveccüh itdüğün işde</p>
51b		<p>Men şabera vaşale'l-murāde ve zafera bi'l-'aduvvi</p> <p>Şabr iden murāda vāşıl olup düşmana zafer bulur</p>
52b		<p>Efzalu'l-emri'lleẓī fe' alte lā-tuħammilhum fe-innehu müyesserun</p> <p>İtdüğün iş efzalde taħammül itmeye müyesserdir</p>
53b		<p>Şāvir ihvāneke ve lā-teħaf</p> <p>Çarındaşlarıñla müşāvere eyle qorqma</p>
54b		<p>Men raḍīye mina'llāhi bi'l-ḳalīli mine'r-rızḳi raḍīye minhu bi'l-ḳalīli mine'l-'amel-i</p> <p>Her kim rızḳ-ı ḳalīle rāzīdır Allāh te'ālā daḡi anuñ 'amel-i ḳalīline rāzīdır</p>
55b		<p>Lā-tebrah²² mekāneke teneli'l-ḡayra²³ musterīḡhun</p> <p>Mekānuñda şābit-ḳadem ol ḡayra vāşıl olup mesrūr olasın</p>
56b		<p>Taşaddaḡ bi-şey'in fī-mā-'azemte ve izheb ente fī-emāni'llāhi ve ḡıfzıhi</p> <p>Taşadduḡ idüp 'azm ile yüri Allāhuñ ḡıfz u emānındasın</p>

²⁰ Yazmada "İsteħır".

²¹ Yazmada "istiħāre".

²² Yazmada "tuziğ" kelimesi Arapça cümle açısından makul bir anlam oluşturmuyor. İstanbul Üniversitesi nüshasında ise kelime "tebrah (gitmek)" (41a) şeklinde ve bu kelimeyle cümle anlamlı hale geliyor.

²³ Yazmada "tenālu'l-ḡayra". Bu ifade nehyin cevabı olduğu için "teneli'l-ḡayra" okundu.

57b		Ceddid zihābeke va'şbir tenel ²⁴ kaçşedeke ‘Azmünde müceddid ol daği şabr eyle murāduña nā’il olasin
58b		İzheb ilā-mā-neveyte ve lā-taħmil hemmen Yüri niyyet itdügün yere ğam çekme
59b		el-Feraħu qarībun lā-ta‘ cel ve lā-tendem Feraħ yaķındır ‘acele itme nādım olmayasın
60b		es-Selāmetu fi’ş-şabri ve’n-nedāmetu fi’l-‘aceleti Selāmet şabrda nedāmet ‘acelededir
61b		Men tevekkele ‘ala’llāhi te‘ālā lā-yeħaf ²⁵ Allāh te‘ālā ħazretlerine tevekkül idene ħavf yoķdur
62b		Fevviz emrake ila’llāhi ve’zheb ilā-ħācetiğe taķđihi ²⁶ İşüni Allāh te‘ālāya tefvız eyle yüri cümle murāduñ ħāşıldır
63b		İrci‘ ila’llāhi ve tub ²⁷ ‘ani’l-emri’llezī kaçşadte Allāh te‘ālā ħazretlerine dön daği tevbe eyle kaçş itdügün murāddan

Sonuç

Sühreverdî’nin tefeül-nâmesi ve tercümesi üzerine yaptığımız bu çalışma tefeülün/falın eskiden beri var olduğunu ve insanların tefeüle meraklı olduğunu göstermektedir. *Hâfız Divanı* ve *Mesnevî* gibi meşhur eserlerden tefeül etmenin yanında, manevi bakımdan saygı duyulan

²⁴ Yazmada “tenālu”, cevap durumunda olduğu için “tenel” okundu.

²⁵ “Men tevekkele” üçüncü şahıslar için kullanıldığından yazmadaki “lā-teħaf” çeviriyazıya “lā-yeħaf” olarak alındı. Bu söz, İstanbul Üniversitesi nüshasında “Tevekkel ‘ala’llāhi lā-teħaf (Allah’a tevekkül et ve korkma)” (47a) şeklinde geçmektedir.

²⁶ Yazmada “taķđihi”.

²⁷ Yazmadaki “qarīb” anlatım bozukluğu oluşturuyor. İstanbul Üniversitesi nüshası (48a) ve Millî Kütüphane nüshası (10b)’de söz “İrci‘ ila’llāhi te‘ālā ve tub ‘ani’l-emri’llezī kaçşadte” şeklindedir ve esas aldığımız yazmadaki tercümeyle uyumludur. Müstensihin “ve tub (ve tövbe et)” ifadesini sehven “qarīb (yakın)” olarak yazdığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle çeviriyazıda “ve tub” olarak düzeltili.

Sühreverdî gibi kimselere atfedilen sözlerin bazı yazma eserlerin sayfa kenarlarına kaydedilerek bunlarla tefeül edilmesinin bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca tespit edebildiğimiz bazı tefeülnâmelerin divan veya şiir mecmularının sayfa kenarlarına yazılmış olması, edebiyatla ilgili olan kimselerin, tefeülle de ilgilendiklerini göstermektedir. Bu bakımdan divanlar, şiir mecmuaları ve benzeri eserler ile bunların derkenarlarının araştırılması, edebî şekil ve türlerle ilgili zenginlikleri ortaya çıkarmak açısından yararlı olacaktır. Bu tür eserlerin çok bilinmemesinin nedenlerinden biri de bir yazmadaki asıl eser veya eserlerin kütüphane kayıtlarında gösterilirken derkenar edilmiş metinlerin kayıtlara geçirilmemesidir.

Sühreverdî'ye atfedilen tefeülnâmeler, genellikle yazma eserler içerisinde her sözün bir yaprağa kayıtlı olduğu ve eserin yapraklarından birinin rastgele açılarak tefeül edileceği biçimde düzenlenmiştir. Bu özellik, edebî türlerden tefeülnâmelerin bir çeşidini ve tefeül usulünü ortaya çıkarmaktadır. Bu tefeülün, esas itibarıyla kitap falı veya kitaptan tefeülün bir türü olduğu söylenebilir. Kitaptan tefeülde metnin özelliğine göre, beyit, satır, kelime veya harf gibi sayfa üzerinde karşılaşılan bir unsur ile tefeül edilirken Sühreverdî'nin tefeülnâmesinde kitabın her bir yaprağına yazılı olan söz, tefeülün esasıdır. Buna göre tefeül eden kişi, karşısına çıkacak sözdeki tavsiyeye göre hareket etmelidir.

Çalışmamızda esas aldığımız, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 5784'te yer alan tefeülnâme, 63 söz ve tercümesini içermekte olup tespit edebildiğimiz benzerlerine göre en geniş olanıdır. Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 234'teki tefeülnâme 29, Sadık Vicdanî tarafından tercümesi yapılan matbu olanı ise 34 söz içermektedir.

Üzerinde çalıştığımız tefeülnâmenin giriş kısmında, tefeül etmek isteyen kimsenin niyet etmesi, salavat getirmesi ve bir Fatiha okuyup sevabını Sühreverdî'nin ruhuna bağışlaması tavsiye edilmektedir. Böylece tefeülnâmenin dinî ve manevi yönüne işaret edilmekte ve tefeülün samimi bir inanç ile yapılmasına dikkat çekilmektedir. İnsanların bir işe karar vermede tefeülnâmelerden istifade etmesi, tefeülnâmelerin yazıldığı ve okunduğu dönem insanının dinî, psikolojik ve sosyolojik yapısını belirlemede bir fikir verebilecek mahiyettedir.

Kaynaklar

- Aslan, Murat (2021). "Sâdık Vicdânî'nin Tefe'ül-nâme-i İmâm Sühreverdî Tercümesi". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 7, S. 14, Bahar 2021, s. 217-240.
- Çaldak, Süleyman (2017). "Türkçe Metin Neşirlerinde Arapça İbarelerin Aktarımına Dair". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları XII, Metin Neşri: Problemler, Tespitler, Öneriler*. İstanbul: Klasik. s.106-130.
- Çukurlu, Talip (2022). "İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu 34 AE Manzum 234 Numaralı Şiir Mecmuasının MESTAP'a Göre Tasnifi". *International Academic Social Resources Journal*, C.7, S. 35, s. 321-342.
- Ebû Rıdvân S. Vicdânî (1330). *Tefe'ülnâme-i İmâm-ı Sühreverdî Kuddise Sırruhu*. Nşr. Ebû Ziyâ Salâhaddîn. Dersaadet: Yeni Osmanlı Matbaası.

- Fâl-i mübârek-i Şeyh Sühreverdî (Mecmua-i Devâvîn içinde)*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. NEKTY 03966. vr. 3b-65a.
- kuran.diyamet.gov.tr/mushaf* [Erişim: 11.07.2022]
- Kutluer, İlhan (2010). “Sühreverdî, Maktûl”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 36-40.
- Muallim Nâcî (1978). *Lügat-i Nâcî*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Mutçalı, Serdar (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yay.
- Öngören, Reşat (2010). “Sühreverdî, Ebü’n-Necîb”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 35-36.
- Tefâülnâme (Mecmua içinde)*. Millet Kütüphanesi. Ali Emiri Manzum 234. vr. 88b-117b.
- Tefeülnâme (Mecmua-i Devâvîn içinde)*. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 5784. vr. 1a-63b.
- Tefeülnâme-i Şeyh Şehâbeddîn-i Sühreverdî Rahmetu’llâhi Te’âlâ ‘Aleyhi*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu. 06 Mil Yz A 8175/2. vr. 9b-10b.
- Uzun, Mustafa İsmet (1995). “Falnâme”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 12. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 141-145.
- Ünver, İsmail (1993). “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”. *Türkoloji Dergisi*, S.XI, Ankara, s. 51-90.
- Yılmaz, Hasan Kâmil (2010). “Sühreverdî, Şehâbeddin”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 40-42.